mgr Anna Olejniczak-Serowiec

Tytuł pracy doktorskiej: „Społeczne i poznawcze wyznaczniki funkcjonowania kierowców”

Streszczenie

Prowadzenie pojazdu charakteryzuje się szeregiem cech, stanowiących przyczynek do powstania prezentowanych badań. Jest to szereg czynności, wykonywanych w warunkach dużej dynamiki i presji a ich efekty mogą wpływać na zdrowie i bezpieczeństwo podmiotu i Innych. Po drugie, prowadzenie pojazdu zachodzi w specyficznym kontekście społecznym – ciągłego procesu interakcji z innymi użytkownikami drogi, przy jednoczesnym braku bezpośredniego kontaktu nimi. W końcu, jest to czynność wymagająca szeregu umiejętności poznawczych.

W pracy interesowano się związkami przyjmowania perspektywy z czynnikami wpływającymi na efektywność prowadzenia pojazdu: (1) dyspozycyjnym aspektem procesu przyjmowania perspektywy innych użytkowników drogi; (2) sytuacyjnie wzbudzanym przyjmowaniem perspektywy oraz (3) różnicami pomiędzy mechanizmem przyjmowania perspektywy bezpośrednio oraz za pośrednictwem Ja.

Pracę podzielono na cztery części poświęcone różnym etapom procesu badawczego. Pierwsza część stanowi przegląd literatury dotyczącej najważniejszych zagadnień będących przedmiotem projektu badawczego. Znajduje się w niej przegląd wiedzy z zakresu (1) przetwarzania wzrokowego w prowadzeniu pojazdu, (2) społecznego charakteru prowadzenia pojazdu, (3) przyjmowania perspektywy oraz (4) roli przekonań normatywnych w prowadzeniu pojazdu.

Część druga to raport z przygotowania dwóch kwestionariuszy wykorzystywanych do dalszych badań: (1) do pomiaru przekonań normatywnych wobec łamania przepisów prawa o ruchu drogowym – Kontrowersje oraz (2) do pomiaru spontanicznej skłonności do społecznego przyjmowania perspektywy w ruchu drogowym – Rozważania - z uwzględnieniem preferowanego mechanizmu przyjmowania perspektywy (bezpośrednio vs. za pośrednictwem Ja). Raport zawiera założenia teoretyczne, opis konstrukcji oraz sprawozdanie z badań pilotażowych.

Część trzecia prezentuje serię czterech badań przeprowadzonych w ramach projektu doktorskiego opisanych w trzech rozdziałach. Rozdział O związkach pomiędzy przyzwaniem perspektywy a przekonaniami normatywnymi opisuje dwa badania empiryczne. Pierwsze z nich, to badanie korelacyjne poświęcone weryfikacji związku pomiędzy przyjmowaniem perspektywy innych uczestników ruchu drogowego a przekonaniami normatywnymi wobec łamania przepisów prawa o ruchu drogowym. Drugie – to badanie eksperymentalne, weryfikujące możliwość wpływania na przekonania normatywne za pomocą reklam społecznych odwołujących się do przyjmowania perspektywy. Wyniki przeprowadzonych badań dowiodły istnienia związku pomiędzy zmiennymi oraz możliwości wpływania na przekonania normatywne za pośrednictwem przyjmowania perspektywy.

Rozdział O związku skłonności do społecznego przyjmowania perspektywy z wykonaniem zadań wymagających poznawczego przyjmowania perspektywy opisuje badanie eksperymentalne poświęcone weryfikacji wpływu przyjmowania perspektywy na poziom wykonania zadania wymagającego transformacji przestrzenno-wizualnych. Przeprowadzony eksperyment dostarczył dowodów istnienia takiego wpływu.

Rozdział O związkach przyjmowania perspektywy z przeszukiwaniem pola widzenia opisuje badanie eksploracyjne z wykorzystaniem technik okulograficznych. Badanie służyło weryfikacji wpływu przyjmowania perspektywy na sposób przeszukiwania pola uwagi wzrokowej w sytuacji drogowej. Wyniki przeprowadzonego badania sugerują, że przyjmowanie perspektywy wzmaga koncentrację

uwagi na obszarach krytycznych dla perspektywy Innego, zwłaszcza u osób o niższych zdolnościach poznawczych.

Część czwarta to podsumowanie przeprowadzonych badań i zbiorcza interpretacja wyników z uwzględnieniem szerszego kontekstu teoretycznego. Wskazano również ograniczenia i sugerowane dalsze kierunki badań. Przyjrzano się również przydatności uzyskanych wyników badań w kontekście dynamicznie postępującej autonomizacji pojazdów.

Rezultaty potwierdzają rolę przyjmowania perspektywy dla efektywności kierowców i wskazują na możliwość wykorzystania przyjmowania perspektywy do jej zwiększania.